

RAPPORT

Kultursamverkansm odellen 2023

Årlig rapport

Framtagen av regionstyrelseförvaltningen
Gäller 2023

Ur Gotlands Museums samlingar: Snusdosor.

Region Gotland

Besöksadress Visborgsallén 19

Postadress SE-621 81 Visby

Telefon +46 (0)498 26 90 00

E-post regiongotland@gotland.se

Org nr 212000-0803

Webbplats www.gotland.se

Kultursamverkansmodellen 2023

Innehåll

Kultursamverkansmodellen 2023	1
Årlig rapport.....	1
1. Om kultursamverkansmodellen	3
1.1 Inledning	3
1.2 Styrning	3
1.3 Finansiering	3
1.4 Kultursamverkansmodellen på Gotland	3
1.4.1 Medel inom KSM på Gotland	4
1.4.2 Förändring av medel inom KSM på Gotland	4
1.4.3 Fördelning 2023	5
2. Sammanfattning uppföljning 2023.....	6
2.1 Ekonomi	6
2.1.1 Intäkter	6
2.1.2 Kostnader	6
2.2 Personal.....	7
2.3 Publik och verksamhetsbesök	8
2.3.1 Verksamhetsbesök.....	8
2.3.2 Publik	8
2.4 Scenkonstföreställningar	9
2.5 Utvecklarorganisationen	10
2.6 Särskild uppföljning.....	11
2.6.1 Nationella minoriteter.....	11
2.6.2 Fria professionella kulturskapare.....	12
3. Sammanfattning & analys.....	13
3.1 Finansiering.....	13
3.2 Utbud & kulturområden.....	14
3.3 Barn & unga	14
3.4 Samverkan	15
3.5 Fler röster & representation	16

1. Om kultursamverkansmodellen

1.1 Inledning

Kultursamverkansmodellen tillskapades 2011. Målet med modellen är att föra kulturen närmare invånarna samt att ge regionerna ett ökat ansvar och ökad frihet inom kulturområdet. Genom kultursamverkansmodellen stöttas i första hand regionala kulturverksamheter, länsinstitutioner. Dessa ska ge goda möjligheter för kulturskapare och samverka med professionella kulturaktörer utan offentlig huvudman, så kallade fria aktörer.

Under vinter/vår 2024 har utredningen om kultursamverkansmodellens utvecklingsbehov varit på remiss. Region Gotlands remissvar ställde sig bakom utredningens ambitioner, men framhöll att åtgärderna inte alltid gick i linje med visionerna. Dessutom hade Gotland fallit bort som region i det nya förslaget till lag och förordning. Från Gotland har även remissvar skickats från Baltic Art Center, Gotlandsmusiken, Länsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och Svenska Institutet. Totalt inkom ca 170 remissvar. Under 2024 förväntas utredningen tas till nästa steg med beaktande av remissvaren.

1.2 Styrning

Kultursamverkansmodellen styrs av nationella kulturpolitiska mål. Uppföljning mot målen sker genom bland annat rapportering till myndigheten för Kulturanalys och Kulturrådet.

Utöver de nationella målen ska varje region ha en kulturplan som beskriver regionala mål och prioriteringar för de regionala kulturverksamheterna. Kulturplanerna utgör tillsammans med regionernas årliga framställanden/ansökningar till Kulturrådet, en grund för beredningen och bedömning inför beslut om verksamhetsbidraget.

Den regionala och statliga uppföljningen av aktörerna i kultursamverkansmodellen sker huvudsakligen via Kulturdatabasen, som sköts av Myndigheten för kulturanalys. Utöver redovisningen i Kulturdatabasen skickar Kulturrådet då och då separata frågeformulär till regionerna. Region Gotland följer också upp aktörerna genom uppföljande möten med varje institution minst två gånger per år och separata tematiska enkäter. För verksamhetsåret 2023 har institutionerna fått beskriva sitt arbete med nationella minoriteter samt hur fria professionella stöttas.

1.3 Finansiering

Regionerna äskar årligen medel från Kulturrådet. I äskandet beskrivs regional finansiering i kultursamverkansmodellen samt regionala behov gentemot Kulturrådets strategiska utvecklingsområden och Kulturplanen, vilken också bifogas. Utifrån detta äskande fördelas en pott med statliga medel till varje region.

Dessa läggs samman med de regionala medlen och fördelas av de politiska beslutsfattarna i regionerna till de institutioner som ingår i modellen. Fördelningen till varje institution är alltså ett verksamhetsstöd som utgår för ett år i taget mot en påskriften överenskommelse med regionala förväntningar och prioriteringar.

1.4 Kultursamverkansmodellen på Gotland

Gotland är en udda aktör i samverkansmodellen, eftersom vi inte är en region med flera medlemskommuner. Gotland är en kommun med ett regionalt uppdrag. Den regionala finansieringen utgör därmed både regional och kommunal insats.

På Gotland har det skett mindre förändringar av aktörer sedan starten 2011. Hembygdsföreningen är den enda aktör som har utgått ur modellen då Gotlands Museum tog ansvaret för slöjd- och formkonsulenterna. Under 2022 samlades utvecklarna i en gemensam organisation som redovisas separat för att öka synligheten för denna verksamhet. Under 2023 har också arbetet med resurscentret Konst och form på Gotland påbörjats, men denna ingår tills vidare i utvecklarorganisationen.

Institutionerna inom kultursamverkansmodellen på Gotland är:

- Film på Gotland	främjandeverksamhet, områdesansvar film
- Gotlands Museum	museiverksamhet, områdesansvar kulturarv, konst samt slöjd/form
- Gotlandsmusiken	musikverksamhet, områdesansvar musik
- Länsteatern Gotland	teaterverksamhet, områdesansvar dans och teater
- Regional biblioteksutveckling	främjande- och utvecklingsverksamhet för bibliotek
- Utvecklarorganisationen	främjandeverksamhet inom åtta kulturområden samt Konst och form på Gotland

Länsinstitutionerna förväntas ta ett stort ansvar för genomförandet av såväl de nationella kulturpolitiska målen som den regionala kulturplanen.

1.4.1 Medel inom KSM på Gotland

Gotland har Sveriges högsta statliga stöd inom kultursamverkansmodellen räknat per invånare. Procentuellt finansierar statliga medel mer än hälften av Gotlands kultursamverkansmodell, medan medel ligger på strax över 30 %. Detta förhållande är en medveten kompensation till Gotland med tanke på regionens utmaningar (ö-läget, ensam kommun, få invånare, låga skatteintäkter pga lågt inkomstläge). De statliga medlen indexuppräknas årligen med ca 1 %. Den statliga andelen av medlen på Gotland startade på 58%, gick ner under 2013-2018 till mellan 52-54% för att nu ligga på 55%.

En högre statlig finansiering innebär att kultur kommer de gotländska medborgarna tillgodo med en lägre regional skattebelastning. Samtidigt finns risker med hög statlig finansiering, eftersom beslut om förändringar i denna kan drabba de gotländska institutionerna hårt och snabbt. Under 2023 beslutades exempelvis att den statliga indexuppräknningen inom kultursamverkansmodellen utgår från 2024 och ersätts av en fast uppräkningsnivå under 3 år som inte motsvarar tidigare nivå. Samtidigt utgick ett besparingskrav på Kulturrådet på 1%. Under 2024 löser Kulturrådet bristen på medel genom att frysa samtliga utvecklingsmedel för modellen och använda dessa medel för att minska den negativa påverkan. Hur tankarna går för kommande 2025 är oklart. Hög statlig finansiering innebär alltså god hjälp att finansiera den regionala kulturen, men är samtidigt också en osäkerhetsfaktor framåt.

När det gäller regionala medel fördelas den absolut största delen av Region Gotlands kulturstöd till aktörerna inom kultursamverkansmodellen. Årligen fördelas omkring 23 mnkr regionala medel totalt till de sex länsinstitutionerna, vilket ska ses i förhållande till de totalt 11 mnkr till övriga aktörer inklusive studieförbund. De regionala medlen i kultursamverkansmodellen har fram till och med 2023 årligen indexuppräknats med 2 %.

1.4.2 Förändring av medel inom KSM på Gotland

Totalt, det vill säga statliga och regionala medel, omfattar kultursamverkansmodellen på Gotland 2023 51,1 mnkr.

Sedan 2019 har en del förändringar i det regionala respektive statliga stödet skett. År 2019 satsade Region Gotland 1 mnkr på filmområdet, som fördelades till Film på Gotland. Denna satsning genererade ett tillskott under 2021 med 888 tkr, vilket fördelades till den nyskapade utvecklarorganisationen. År 2022 fick Gotland en statlig ramförstärkning om 1 268 tkr, vilken fördelades till samtliga institutioner efter behov och äskanden. År 2023 tillkom också en statlig ramförstärkning på 200 tkr till konst-, slöjd- och formområdet.

Sedan 2019 har alltså kultursamverkansmodellen förstärkts regionalt med 1 000 tkr och statligt med 2 356 tkr.

Tabell 1: Ramförstärkning 2019-2023.

År	Regional ramförstärkning, tkr	Statlig ramförstärkning, tkr	Fördelades till
2019	1 000		Film på Gotland
2021		888	Utvecklarorganisationen
2022		1 268	300 tkr till Gotlands Museum
			200 tkr till Gotlandsmusiken
			200 tkr till Länsteatern Gotland
			100 tkr till Regional biblioteksutveckling
			100 tkr till Film på Gotland
			200 tkr till slöjd- och formutveckling
			100 tkr till dansutveckling
			68 tkr till gemensamt utvecklarorganisationen
2023		200	Konst, slöjd- och form
Summa	1 000	2 356	

1.4.3 Fördelning 2023

Fördelningen inom Kultursamverkansmodellen 2023 såg ut som följer.

Tabell 2: Fördelning KSM 2023.

Verksamhetens namn	SUMMA	Andel
Gotlands Museum	16 733 500	33%
GM - konstutveckling	399 300	1%
GM - kulturarvsutveckling	409 300	1%
GM - slöjdutveckling	930 700	2%
Gotlands Musikstiftelse	15 398 300	30%
Länsteatern på Gotland	8 851 800	17%
Ltpg - dans	219 200	0%
Regional biblioteksutveckling	2 116 000	4%
Film på Gotland	2 718 000	5%
FPG - Filmutveckling	439 200	1%
Utvecklarorganisationen RG		
Dansutveckling	584 600	1%
Litteraturutveckling	489 200	1%
Musikutveckling	499 200	1%
Teaterutveckling	408 700	1%
RG gemensamt	898 000	2%
SUMMA	51 095 000	100%

2. Sammanfattning uppföljning 2023

2.1 Ekonomi

2.1.1 Intäkter

De producerande, publika verksamheterna (Gotlands Museum, Gotlandsmusiken och Länsteatern) har möjlighet till externa intäkter från t ex biljettförsäljning och sponsorer utöver stödet inom KSM. Andelen övriga intäkter av totala intäkter utgör institutionens självfinansieringsgrad. Gotlands Museums uppdrag är dock tredelat enligt museilagen. De ska bedriva publik verksamhet, samlingsverksamhet och kunskapsuppbyggnad. Det är endast den första delen, publik verksamhet, som genererar intäkter.

Ändå har Gotlands museum störst andel externa verksamhetsintäkter (57%). Länsteatern kommer näst (29%) och Gotlandsmusiken därefter (13%). Utväxlingen på skattemedel är för Gotlands Museum 233 %, Länsteatern 140% och Gotlandsmusiken 115%.

Tabell 3: Självfinansieringsgrad producerande verksamheter.

Producerande verksamheter	Totala intäkter, mnkr	Varav KSM, mnkr	Självfinansiering, av total	Kommentar
Gotlands Museum	38,9	16,7	57%	1 krona KSM växer till 2,33 kr.
Länsteatern	12,7	9,1	29%	1 krona KSM växer till 1,40 kr.
Gotlandsmusiken	17,7	15,4	13%	1 krona KSM växer till 1,15 kr.

Främjandeverksamheterna Film på Gotland, Länsbiblioteket och utvecklarorganisationen har inte försäljning eller produktion i sitt uppdrag utan är till för att främja områdets utveckling. Möjligheterna till extraintäkter är därför begränsad och består nästan enbart av övriga projektmedel. Förutsättningarna för extrafinansiering varierar med statliga utlysningar och satsningar, särskilt för Regional biblioteksutveckling. Utvecklarorganisationens halvtidsanställda utvecklare har inte haft i uppdrag att söka extern finansiering.

Under 2023 har Film på Gotland ökat sin budget med nästan 0,9 mnkr genom olika projektmedel, vilket ger en sorts självfinansieringsgrad på 25%. Regional biblioteksutveckling hade under 2023 87 tkr i extraintäkter och utvecklarorganisationen söker inga extra medel utöver de inom kultursamverkansmodellen.

Tabell 4: Självfinansieringsgrad främjandeverksamheter.

Främjande verksamheter	Totala intäkter, mnkr	Varav KSM, mnkr	Självfinansiering, av total	Kommentar
Film på Gotland	3,6	2,7	25%	1 krona KSM växer till 1,33 kr.
Regional biblioteksutveckling	2,2	2,1	4%	1 krona KSM växer till 1,04 kr.
Utvecklarorganisationen	5,1	5,1	-	-

2.1.2 Kostnader

Personalkostnaderna utgör den största delen av samtliga verksamheters budget. Totalt i modellen utgör de 66% av kostnaderna 2023, vilket är en liten ökning från föregående år (63%). Totalt för Gotland utgör 10% av kostnaderna lokalkostnader och 2% är avskrivningar och finansiella kostnader. Omkring 22% av kostnaderna utgör andra verksamhetskostnader.

De producerande verksamheterna har personalkostnader mellan 64 och 70%. Gotlands Museum och Gotlandsmusiken har huvuddelen fast anställd personal. Eftersom lönerna ökar mer än stödanslagen, är blir de externa intäkterna allt viktigare. Verksamheterna riskerar annars att behöva säga upp personal på sikt. I relation till självfinansieringsgraden, har Gotlands Museum låg risk för detta, medan Gotlandsmusiken har högre risk. Länsteatern har färre fasta anställda och satsar istället på att hyra in fria professionella in utifrån verksamhetens behov, vilket gör dem ekonomiskt mer anpassningsbara.

Lokalkostnaderna är relativt låga för de tre producerande verksamheterna. Gotlands Museum har den högsta andelen lokalkostnader, men med tanke på de mängder fastigheter som de förvaltar är kostnaden ändå låg. Avskrivningar och räntor ligger mycket lågt för samtliga verksamheter, vilket betyder att varken lån eller stora investeringar belastar verksamheterna.

Tabell 5: Kostnadsfördelning producerande verksamheter.

Producerande verksamheter	Personal	Lokal	Avskrivn m m	Övriga verksamhetsk.
Gotlands Museum	64%	13%	4%	18%
Gotlandsmusiken	69%	9%	0%	22%
Länsteatern	70%	8%	1%	22%

Främjandeverksamheten Film på Gotland har mycket låga personalkostnader i förhållande till verksamhetskostnader, endast 47%. Det beror delvis på att en halvtid av de tre medarbetarna bekostas av utvecklarorganisationen. De har också mycket låga lokalkostnader. Utvecklarorganisationen har lika låga lokalkostnader, men högre andel lönekostnader. Regional biblioteksutveckling redovisar högst andel personalkostnader. Eftersom den senare är nästan helt stödfinansierad och löneutvecklingen är brantare än anslagsuppräknningen, kommer biblioteksutvecklingsorganisationen mycket snart att behöva hitta övrig finansiering eller minska personalen.

Tabell 6: Kostnadsfördelning främjandeverksamheter.

Främjande verksamheter	Personal	Lokal	Avskrivn m m	Övriga verksamhetsk.
Film på Gotland	47%	4%	-	49%
Regional biblioteksutveckling	85%	-	-	15%
Utvecklarorganisationen	60%	5%	-	35%

2.2 Personal

Antalet anställda inom kultursamverkansmodellen på Gotland har minskat sedan 2013, från 99,5 årsarbetskrafter 2013 till 84 st år 2023. Det är en effekt av att anslagen inte ökar i samma takt som lönerna. I regel är kulturverksamhet mycket personalkrävande – konst och kultur skapas av människor, med människor, för människor.

År 2013 var det övervägande män (56%) medan det 2023 nästan är helt jämställt (49% män).

2.3 Publik och verksamhetsbesök

De publika verksamheterna är Gotlands Museum, Gotlandsmusiken och Länsteatern.

2.3.1 Verksamhetsbesök

För Gotlands Museum räknas verksamhetsbesök, dvs besök till samtliga besöksplatser. Totalt redovisas 338 299 verksamhetsbesök till ruiner, museigårdar, Fornsalen, Konstmuseet och övrig verksamhet. En stor del av dessa utgör besök i ruinerna, 226 936 st. Uppgiften för ruinerna är dock en skattning från företaget som driver verksamhet i ruinerna och inkluderar även exempelvis bröllop och konferenser, varför uppgiften inte riktigt är jämförbar med andra museers och övriga verksamheter inom kultursamverkansmodellen på Gotland. Av besöken är 74 400 st barn och unga, vilket innebär 22%. Totalt har 4 890 skolbesök gjorts på museet under 2023 vilket är en liten nedgång sedan 2022. Noteras kan att museibesöken har ökat (111 400 st 2023 mot 92 300 st 2022) men att ett visst tapp har skett för besök i ruiner och museigårdar.

Tabell 7: Museibesök

Museibesök	Gotlands museum	Gotlands museum 2022
Antal besök	338 299	343 088
Varav ruiner och	226 936	250 775
Antal barn	74 400	78 911
Andel barn	22%	23%
Skolbesök, antal deltagare	4 890	5 691

2.3.2 Publik

Inom scenkonstverksamheterna mäts publik. Till scenkonstverksamheterna räknas dansutveckling, Gotlandsmusiken, Länsteatern, Musikutveckling, teaterutveckling och de scenkonstföreställningar som görs områdesövergripande inom utvecklarorganisationen. Utvecklarorganisationens anordnar huvudsakligen inte föreställningar och utvecklarnas aktiviteter redovisas istället under rubrik 2.5.

Gotlandsmusiken har arrangerat 332 konserter/föreställningar, varav 190 till barn och unga (57%). Totalt har nästan 21 000 personer deltagit, varav drygt 8 000 barn och unga (39%). 176 skolkonserter har spelats under 2023 – ett mycket ambitiöst program. Utöver detta har Gotlandsmusiken också spelat 9 föreställningar i andra län.

Länsteatern redovisar 301 föreställningar, varav 214 st varit riktade till barn och unga (71%). Totalt har nästan 65 000 personer sett föreställningarna. Av dessa var drygt 30 000 st barn och unga (47%). 29 skolföreställningar har också genomförts under året. Den höga publiksiffran beror på att Länsteatern ansvarar för Pippipteatern inom Kneippbyns verksamhet. Där nås många barn och deras föräldrar, vilket kan vara ett bra sätt att bredda deltagandet och förhoppningsvis locka publiken till Länsteaterns övriga verksamhet. Dock finns utmaningar med att en länsinstitution tar över en verksamhet som tidigare drevs av fria professionella aktörer, till exempel gällande konkurrensförhållandet. Det blir därmed extra viktigt att syftet med denna verksamhet klargörs och att fria professionella aktörer har möjlighet att både påverka det kreativa innehållet och delta. Utlysningar av audition måste också ske öppet och tillgängligt för alla.

Jämfört med föregående år kan man se att Gotlandsmusiken har ökat sina publiksiffror och även genomfört betydligt fler skolkonserter 2023 jämfört med pandemiåret 2022. Länsteatern har nått fler barn, både i ordinarie verksamhet och genom skolföreställningar.

Tabell 8: Deltagare scenkonstaktiviteter

Scenkonst	Gotlands- musiken 2023	Gotlands- musiken 2022	Länsteatern 2023	Länsteater n 2022	SUMMA 2023	SUMMA 2022
Antal föreställningar Gotland	332	247	301	342	633	589
Riktade till barn	190	136	214	228	404	364
Andel för barn	57%	55%	71%	67%	64%	62%
Publik/deltagare	20 770	18 500	64 889	53 168	85659	71668
Varav barn/unga	8 145	8 795	30 285	24 784	38430	33579
Andel barn/unga	39%	48%	47%	47%	45%	47%
Skolföreställningar, st	176	94	29	25	205	119
Antal föreställningar andra län	9	5	0	0	9	5

2.4 Scenkonstföreställningar

Gotlandsmusiken och Länsteatern gör såväl egna produktioner som samproduktioner. De bjuder även in gästspel, vilket är en viktig del i att bredda utbudet för den gotländska publiken.

En skillnad finns i hur dessa institutioner bjuder in gästspel för barn. Länsteatern hade fokus på gästspel för barn, 3 av 5 (60%), medan Gotlandsmusiken endast hade 1 av 7 (14%) gästspel för barn.

Tabell 9: Uruppföranden, egna produktioner och samproduktioner, gästspel

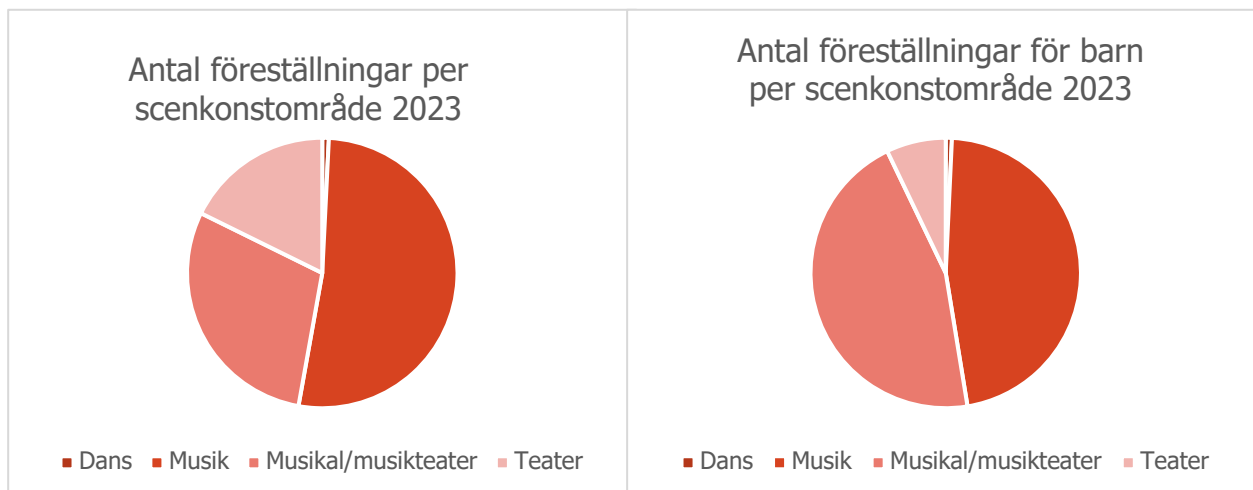
Scenkonst	Gotlands- musiken 2023	Gotlandsmus- iken 2022	Länsteatern 2023	Länsteatern 2022	SUMMA 2023	SUMMA 2022
Uruppföranden	14	16	2	2	16	18
Egna produktioner	85	68	7	9	92	77
Samproduktioner	5	3	2	1	7	4
Gästspel	7	11	5	7	12	18
Gästspel för barn	1	1	3	2	4	3
Gästspel publik	844	888	248	378	1092	1266
Varav barn/unga	462	505	143	43	605	548

Slutligen kan sägas att scenkonstutbudet domineras av musik, följt av musikal/musikteater och teater. Dansföreställningarna är ytterst få, endast 5, vilket inte ens uppgår till 1% av det totala utbudet. Ser man på utbudet för barn så domineras det av musik och musikteater.

Tabell 10: Antal föreställningar per scenkonstområde, totalt och för barn

Per scenkonstområde	Totalt	För barn
Dans	5	3
Musik	332	190
Musikal/musikteater	188	185
Teater	113	29
SUMMA	638	407

Diagram 1: Antal föreställningar per scenkonstområde, totalt och för barn

2.5 Utvecklarorganisationen

Utvecklarorganisationen omskapades föregående år för att öka samverkan mellan utvecklarna, genomföra en förändring av arbetsätt till mer fokus på strategiskt arbete, projektledning och dialog/kommunikation.

Under 2023 har drygt 300 st aktiviteter genomförts av utvecklarorganisationen. Över 80 av dessa var riktade till barn och unga. Totalt beräknas nästan 6 000 personer ha deltagit i aktiviteterna, därav ungefär 2 100 barn.

Tabell 11: Antal aktiviteter i utvecklarorganisationen

Aktiviteter	Summa	Varav till barn	Deltagare	Varav barn
Dans	47	39	490	390
Film	34	17	1 750	1 174
Konst	22	8	399	160
Kulturarv	8*	1	131	0
Litteratur	12	2	400	100
Musik	7	5	59	20
Slöjd och form	147	5	1 196	60
Teater	19	2	240	60
Gemensamt	19	5	1 300	150
SUMMA	315	84	5 965	2 114

* Aktiviteter under kulturarvsdagarna är inte inräknade.

** Aktiviteter i lokalen Hantverket räknas med.

Aktiviteterna varierar från föreläsningar och fortbildning, via utställningar till festivaler. Utvecklarna redovisar ganska stora variationer i antal genomförda aktiviteter. Slöjd/form redovisar 140 workshops, vilket beror på de många workshops som genomförts i lokalen Hantverket. Där har aktiviteterna genomförts i samverkan med flera organisationer och med stor insats av ideella krafter.

Utvecklarna uppger att deras arbetstid fördelas knappt 25% riktat till barn och unga, 30% till civilsamhället och ungefär 45 % till fria professionella kulturskapare. Denna

procentuella fördelning varierar från år till år, beroende på behov och målfokus gentemot aktuell kulturplan.

Tabell 12: Arbetstid riktad mot utpekade målgrupper, % av total arbetstid

Procentuell andel	Barn/unga	Civilsamhället	Fria professionella	Summa
Dans	44	17	39	100
Film	42	13	45	100
Konst	10	40	50	100
Kulturarv	0	50	50	100
Litteratur	33	33	34	100
Musik	40	20	40	100
Slöjd och form	20	30	50	100
Teater	20	50	30	100
Gemensamt	18	27	55	100
GENOMSNITT	25	31	44	

2.6 Särskild uppföljning

År 2023 har Region Gotland följt upp institutionernas arbete kring nationella minoriteters kulturer och även fortsatt möjligheterna för fria professionella kulturskapare.

2.6.1 Nationella minoriteter

Biblioteksutveckling och Kulturenheten planerade och genomförde tillsammans en utbildningsdag under våren om nationella minoriteter med 175 deltagare från folkbiblioteken, kulturenheten, Gotlands museum, Länsmusiken och Länsteatern. Där presenterades minoritetslagstiftningen och Region Gotlands nya mål och riktlinjer. Därefter föreläste Erland Kalderas från Romska kulturcentret i Malmö, Sharon Vos från judiska ungdomsförbundet och Anu Vik, modersmåls lärare i finska, varpå ett panelsamtal genomfördes med föreläsarna.

Under hösten genomförde Biblioteksutveckling en idéfrukost för bibliotekspersonal om nationella minoriteter, minoritetsspråk, minoritetslagstiftningen och det offentliga ansvar, samt folkbiblioteksuppdraget. Där delades tips på många olika resurser och webbmaterial för folkbiblioteken och en workshop: Hur kan biblioteken arbeta mer aktivt med nationella minoriteter och minoritetsspråk?

Film på Gotland får genom föreningen Filmregionerna och våra regionala kollegor runt om i landet tips och inspiration kring projekt, insatser och digitala events som berör nationella minoriteter och minoritetsspråk. Vi arbetar strategiskt och kommunikativt i våra kanaler med att tipsa om och sprida Filmtjänsten Filmriket Play, till vilken över 20 gotländska skolor är registrerade. Där finns bland annat kortfilm paketet GLÖD med filmer på nationella minoritetsspråk med pedagogiska paket med handledningar till skolor och pedagoger. Film på Gotland tipsar även om de stöd som finns att söka, t ex på Svenska Filminstitutet. De senaste åren har institutionen arbetat eller samverkat kring projekt kring meänkieli, samiska och romani chib genom exempelvis skolbioverksamhet, andra filmvisningar och samtal. De beskriver att de saknar jiddisch och finska och efterlyser ökad kontinuitet i verksamheten på samtliga språk, inte minst riktat mot barn och unga.

Gotlands Museum visar i sin utställningsverksamhet konstverk av nationella minoriteter. I den pedagogiska verksamheten tas frågorna upp i skolprogrammet "Blågul nazism" och

inom samlingar & arkiv har en genomlysning och översyn av representation och benämningar gjorts.

Länsteatern på Gotland har påbörjat diskussioner med romska och samiska kulturutövare och initiativ om framträdanden. Inga av dessa var möjliga att genomföra under 2023. Däremot genomfördes en föreställning om Emerich Roth den 27/1 2024.

Gotlandsmusiken bjöd in Trio Tzeitel med klezmermusik inom Lilla serien, med konserter i fyra bygdegårdar/folket hus och på Almedalsbiblioteket under hösten 2023.

Utvecklarorganisationen drog igång ett romskt råd och planerade för språkkafé samt föreställningarna Drömmarnas Tält och Markus lär sig finska i samverkan med samordnaren för skolföreställningar. Den samiska föreställningen Aktij Lij ("Det var en gång") i samarbete med Kuno och Gotlands Kultorum och Showbizniz för den judiska befolkningen som spelades i Hemse genomfördes i december. En representant deltar i nätverksträffar i två forum – Minoritetsforum i Mellansverige och Regionsamverkan nationella minoriteter, en annan deltog under 2023 i nätverksträff med SWAN (Swedish Artist Residency Network) där ett tema var nationella minoriteter och urfolksresidens, samt nätverksträff med Nämnden för hemslöjdsfrågor som tog upp samiskt kulturarv. Inom slöjdområdet genomfördes en föreläsning med konstnären Thomas Colbengtsson samisk konstnär och aktivist. På litteraturområdet genomfördes bland annat samtal med Finlandsinstitutet och författare Nina Ulmaja samt med Tjallegoahte samiskt författarcentrum. Utvecklarorganisationen avsatte under hösten 2023 tio procenters arbetstid åt en utvecklare för att bygga kunskap och dialoger med de nationella minoriteterna.

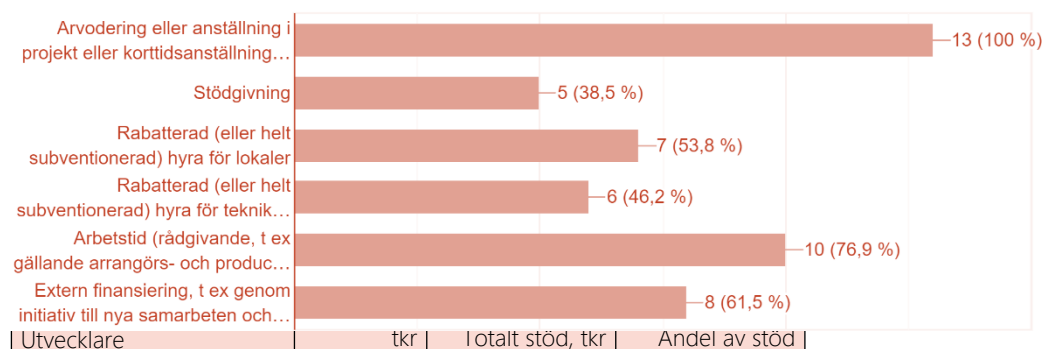
När det gäller att inkludera minoritetsperspektivet i det dagliga arbetet samt kommunikation om det offentligas ansvar samt minoriteternas rättigheter skiljer sig institutionerna åt. De främjande verksamheterna – Biblioteksutveckling, Film på Gotland och Utvecklarorganisationen – ser det som en viktig del av det löpande arbetet, men samtidigt något som kan ytterligare förbättras. De producerande institutionerna uppger att de inte löpande arbetar med dessa frågor.

2.6.2 Fria professionella kulturskapare

Som fortsättning på 2022 års djupdykning i institutionernas arbete med fria professionella aktörer, gjordes en enklare uppföljning även 2023.

Institutionerna fick frågan på vilka sätt de samarbetar med eller skapar förutsättningar för fria professionella. Alla institutioner uppger att de arvoderar eller projektanställer. Utöver detta lyft även rådgivning, arbete med extern finansiering/samarbeten, subventionerad hyra för lokaler och teknik. Film- och litteraturutvecklarna arbetar även med stödgivning.

Diagram 2: Institutionellt stöd till fria professionella aktörer 2023

Biblioteksutveckling	50	2 100	2 %
Film på Gotland	1 140	2 700	42 %
Gotlands Museum	590	16 700	4 %
Gotlandsmusiken	3 200	15 400	21 %
Länsteatern på Gotland	5 860	9 100	64 %
Utvecklarorganisationen	1 770	5 100	35 %
SUMMA	12 610	51 000	25 %

I förra årets analys sågs möjlighet till förbättring på framför allt fyra punkter:

- 1 Anlita externa utövare i fler processer.
- 2 Stötta fria professionellas skapande och delaktighet i kreativt innehåll.
- 3 Arvoda rimligt, minst enligt avtal.
- 4 Kommunicera möjligheterna tydligt.

De regionala institutionerna upplever att de har förbättrats på samtliga punkter, men att det också finns möjlighet till ytterligare förflyttningar.

3. Sammanfattning & analys

Aktörerna inom kultursamverkansmodellen har vissa övergripande utmaningar, såsom svårigheterna med ö-läget, det låga invånarantalet och den låga regionala/kommunala finansieringen. På samma sätt finns övergripande fördelar med närheten mellan aktörer i den lilla regionen och Region Gotlands självklara förutsättningar för flernivåsamverkan.

3.1 Finansiering

Gotlands höga statliga finansiering är en lättnad för Region Gotlands budget, men gör oss sårbara för nationell kulturpolitik och förändringar i modellens finansiering.

Att medlen i kultursamverkansmodellen inte har ökat i samma takt som löner och priser innebär också en utmaning. De producerande aktörernas möjligheter till utökad finansiering, dvs intäkter utanför stöden i kultursamverkansmodellen, blir därför allt viktigare. De främjande verksamheterna kommer dock alltid att vara helt beroende av offentlig finansiering, varför det är avgörande att den offentliga finansieringen följer pris- och löneökningar.

Gotlands totala kulturstöd uppgår till 34 mnkr, varav kultursamverkansmodellens 23 mnkr motsvarar 68 %. Att så lite medel finns för alla verksamheter som ligger utanför modellen skapar slitningar, särskilt som svårigheterna att driva kulturella företag och verksamheter sommartid utsätts för allt mer konkurrens från fastlandsarrangörer. Bristen på stödmedel till aktörerna utanför modellen har synliggjorts under bidragsöversynen 2022 och kräver åtgärd. Utöver detta behöver samverkan mellan institutioner och fria aktörer också utökas.

3.2 Utbud & kulturområden

Att i en liten region tillse ett fullgott kulturutbud i nivå med resten av Sverige på samtliga konst- och kulturområden är en utmaning. Därför behöver institutionerna inom kultursamverkansmodellen stärka strategisk internationell och nationell samverkan samt samarbeten med fria aktörer utanför institutionerna.

De områden som har svagast infrastruktur på Gotland är dans och slöjd/form. Dansen ligger inom Länsteaterns ansvar genom länsdansuppdraget och dansutvecklaren har fått ramförstärkning, men områdets organisation och resurser behöver ses över. För att dansen ska kunna stärkas, krävs institutionellt ansvar för såväl produktion, gästspel som främjande – och mer resurser.

Konst och slöjd- och form stärks av resurscentret Konst och form på Gotland. Den digitala plattformen SPOK och den gemensamma verkstaden Hantverket är också viktiga för att stärka slöjd- och formområdet.

Utvecklarorganisationen fortsätter att skapa stor förflyttning mot målen i Kulturplanen. En viss svårighet upplevs i att hälften av utvecklarna har Region Gotlands som arbetsgivare och hälften tillhör Gotlands Museum. Det nya arbetssättet utvärderas under 2024 för att ytterligare kunna vässas.

3.3 Barn & unga

Samtliga institutioner riktar sig aktivt till barn och unga, både genom skolverksamhet och kulturutbud på fritiden. Dock krävs ett ytterligare fokus på ungas medverkan och medskapande för att kulturutbudet ska bli relevant för målgruppen.

Ett gott exempel på medskapande är Ung Musik, där Gotlandsmusiken och musikutvecklaren hjälper unga att arrangera för unga. Andra goda exempel finns inom utvecklarorganisationen, såsom kultursommarjobb, mentorsverksamhet och Unga kritiker. Ett fint initiativ som skulle behöva få mer synlighet och användning är Ung Ö där Länsteatern ställer sin produktionsapparat till ungas förfogande. Utmaningen för alla institutioner är dock fortfarande att nå de som i dagsläget inte självklart deltar i kulturutbudet, vilket ofta beror på socioekonomiska faktorer.

I rapporten ”Delaktighet i kulturlivet i Norden” (Kulturanalys, dec 2022) märks att kulturdeltagandet även för barn är kopplat till faktorer som kön, socioekonomi och geografi. Där lyfts även kulturens infrastruktur som en viktig faktor och hur utbudet i den offentligt finansierade kulturen möter människors preferenser. Delaktighetsarbetet ses också fortfarande vara alltför styrt uppifrån.

Alla aktörer som ingår i det offentliga systemet eller som har fått makt och ansvar från detta är skyldiga att följa Barnkonventionen. De innebär att samtliga länsinstitutioner behöver anlägga ett barnperspektiv på hela sin verksamhet så att barnets bästa beaktas, att alla barn får samma rättigheter och att ingen diskrimineras. Barn har rätt att utvecklas fysiskt, psykiskt, andligt, moraliskt och socialt. Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i frågor som rör barnet och till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet. Inom Region Gotland finns ännu ingen funktion för samordning av barnkulturen, något som efterfrågas i dialog med aktörerna. Det finns också behov av en kunskapsökning kring barnrätt.

Under 2023 har en av Film på Gotlands personal utbildats till barnrättsstrateg och institutionen har även påbörjat arbetet med ett ungdomsråd för kulturen.

Gruppen unga/unga vuxna, dvs 19-26 år, är den åldersgrupp som är största utmaningen för kulturen på Gotland. Ett extra fokus på denna grupp inom kultursamverkansmodellen under 2024 förväntas skapa utveckling med breddat deltagande för denna grupp.

3.4 Samverkan

Under 2023 har samverkan mellan länsinstitutionerna ökat. Ett strålande exempel är det samarbete som Länsteatern under året initierade med Gotlandsmusiken och Gotlands Museum. I ett djupgående samarbete med gymnasieskolorna på Gotland visades föreställningen *På västfronten intet nytt* för alla gymnasister och vissa högstadiel elever. Innan föreställningen arbetade eleverna i olika skolämnen anknutet till pjäsen, med hjälp av material som Länsteatern och lärarna hade förberett. I själva föreställningen medverkade Länsteaterns personal, fria professionella och Gotlandsmusikens musiker. I anslutning till detta gjorde Gotlands Museum en mindre utställning och eleverna fick också en skolvisning i Magasinet med en fördjupning i den gotländska historien under första världskriget. Insatsen gav kunskapsdjup och god förankring och konstupplevelsen gjorde starkt intryck. Arbetssättet var enligt alla inblandade en succé och upprepas med ett nytt tema under 2024.

Ett annat exempel på samverkan är projektet *Rösträtt*, ett nationellt samarbetsprojekt inom Regional Musik Sverige som Gotlandsmusiken medverkar i. Syftet är att utveckla och stimulera barns sång och utgå från barnens förutsättningar så att de får sjunga i tonarter som passar deras röster. Konserter och workshops genomfördes i förskolan och förskolepersonal försågs med material, verktyg och inspiration till att fortsätta stärka barnens sång i den löpande verksamheten. Gotlandsmusikens viktiga samarbete med amatörgruppen Musikalkompaniet ställdes tyvärr in under 2023, då förutsättningarna förändrats kring gruppens hyra av Wisby Strand. Detta belyser också behovet av analys gällande lokalförutsättningar för scenkonst i Visby.

Andra fina samarbeten skedde under 2023 exempelvis inom skolbio, där en stor satsning gjordes för att elever i åk 9 fick se filmen *And The King Said, What A Fantastic Machine*. Filmens fokus är kamerans roll och dess inverkan på vårt samhälle idag och vilka bakomliggande krafter som kan finnas. Hittills har mer än 470 elever sett filmen. Filmens regissörer närvarande på MIK-dagen 2023 där de berättade om filmens bakgrund och där lärare fick möjlighet att ställa frågor och få en större förståelse för filmens budskap.

Under 2023 har representanter från biblioteken och Film på Gotland organiserat sig i MIK- och spelkunnighetsfrågor och utvecklarna är nu en del av interregionala MIK-gruppen. Film på Gotland fick under året förmånen att åter samarbeta med regissörerna Pella Kågerman och Hugo Lilja (Aniara, 2019) i produktionen *Egghead republic* som engagerade servicebolag, lokala filmarbetare, besöksnäring, hotell, restauranger, privata platsägare och många fler.

Utvecklarorganisationen avsatte mer medel till gemensamma projekt enligt önskemål och äskanden från utvecklarna. Gemensamma aktiviteter genomfördes för att öka kompetensen hos kulturskapare, öka mångfalden i kulturutbudet och bredda deltagandet för målgrupper som kulturen har svårt att nå. En första etapp av uppstart av ett regionalt resurscentrum för konst, form och slöjd påbörjades med uppstart av hemsida, framtagande av grafisk profil samt två tillfälligt anställda deltider. Fotografen Tommy Söderlund gavs möjlighet att utveckla *Sinneslådan*, ett spel/fotobok anpassad för minnesträning och meningsfulla samtal i samarbete med äldreården. Samtal om queerkultur i ett nytt politiskt klimat genomfördes under Gotland Pride. Samarbete med fritidsgårdar och institutionen för speldesign och Uppsala universitet, campus Gotland initierades. Projektet *Hemkodat* genomfördes under lovtid, där unga fick testa på att bygga spel och under hösten genomfördes ett Game Jam, där spelstudenter, baserade på ön lär barn & unga att göra spel. Samarbete med Uppsala universitets Campus Gotlands forskningsenhet kring spelutveckling och worldbuilding mynnade också ut i ett brädspel för barn och i samverkan med Film på Gotland, Gotlands

filmfond och produktionsbolaget Baluba som togs fram och idag finns tillgängligt på Gotland på flera bibliotek, ungdomsgårdar, lasarettets lekterapiavdelning.

3.5 Fler röster & representation

Kulturens roll som arena för åsiktsfrihet, yttrandefrihet och att lyfta kritiska perspektiv blir allt viktigare. En del i det är att skapa möjligheter för fler röster att höras och för fler individer att medverka i olika processer, från skapande till presentation. Här finns fortfarande mer att utveckla. Detsamma gäller representation och jämställdhet i såväl arbetslag som utbud.

Fler röster kräver fler resurser, något som institutionerna ofta lyfter. Medskapande innebär längre processer och arvodering i fler delar av produktionen, vilket inte alltid ses som möjligt inom befintlig budget. Det finns flera exempel på hur ett tillskott av medel kan skapa förutsättningar för ny verksamhet och nya arbetssätt. Att utöka den externa finansieringen är därmed en viktig förutsättning för representation och utveckling. Under 2023 kunde exempelvis Film på Gotland utöver sina ordinarie stöd erbjuda 350 000 kr till produktion av kort- och dokumentärfilm tack vare Svenska Filminstitutets satsning på nya röster. Därigenom fick 13 nya filmskapare möjligheten att realisera sin dröm om att producera film.

Årets fokus på nationella minoriteter gav en större medvetenhet och kunskap kring dessa gruppers rättigheter. Dock planerar de producerande institutionerna sin verksamhet så långt i förväg, att det krävs längre framförhållning är ett halvår för att ett sådant fokus ska kunna få riktigt genomslag. Det finns framöver ett arbete att göra kring att inkludera minoritetsperspektivet i det dagliga arbetet.